

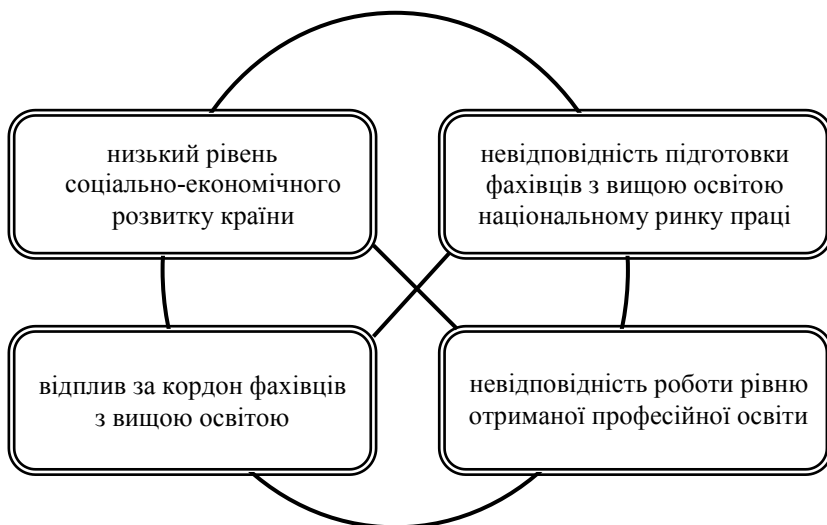

Рис. 1. Інституційна пастка відтоку національного інтелектуального капіталу

Глобалізація інтелектуальної сфери обумовлює асиметрію витрат і вигод формування інтелектуального потенціалу країн з різним рівнем розвитку. Така асиметричність посилюється наслідками дій, у першу чергу США та провідних міжнародних фінансових організацій, меншою мірою – іншими державами з розвиненою ринковою економікою неоліберальної моделі глобалізаційних процесів, що припускає посилення взаємозв'язку та взаємозалежності між національними економіками паралельно зі все більшим дерегулюванням внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності й посиленням ролі ринкових механізмів саморегулювання на глобальних ринках.

Пастка відтоку національного інтелекту спричинена інституційними розривами в процесах формування та використання національного інтелектуального капіталу. Високий рівень підготовки фахівців певних спеціальностей залишається незатребуваним національним ринком праці з причини низького рівня соціально-економічного розвитку країни (за даними МВФ, у 2015 році Україна знаходилася на 134 місці серед 186 країн, із середньорічним доходом на душу населення у 2109 дол. [3]) або спотвореної структури виробництва. Це спонукає високоякісних національних спеціалістів до переїзду в країни, де створено умови для використання інтелектуального капіталу

(як варіант, праця на іноземних замовників з території країни – фрілансери).

Висновок. В умовах становлення знаннєвої економіки ефективне функціонування системи вищої освіти, як головного інституту формування інтелектуального капіталу, стає найважливішою умовою підвищення національної конкурентоспроможності і збереження економічної безпеки України.

Список бібліографічних посилань

1. Коломієць Г., Помінова І. Інституційно-господарська платформа розвитку інтелектуального капіталу. *Бізнес-інформ*. 2014. № 6. С. 19–23.

2. Українська вища освіта увійшла до топ-50 світових ВНЗ // Педагогічна преса : освітній портал. URL: <http://pedpresa.ua/159154-ukrayinska-vyshha-osvita-uvijshla-v-top-50-svitovyh-vnz.html> (дата звернення: 09.10.2017).

3. ВВП на душу населення в разрізі країн // ОЛЗА : сайт. URL: <https://www.olza.com.ua/statistics/51> (дата звернення: 09.10.2017).

Одержано 10.10.2017

УДК 658.155

Інна Вікторівна РУДЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, аналізу та страхування

Харківського державного університету харчування та торгівлі;

Наталія Миколаївна ГАРКУША,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, аналізу та страхування

Харківського державного університету харчування та торгівлі

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Посилення процесів глобалізації та фінансової інтеграції в сучасних умовах постійно супроводжуються ймовірністю виникнення кризових явищ і загроз як на рівні національних економік, так і в окремих галузях і на підприємствах. Дослідження сучасної економічної ситуації на підприємствах України показало, що кризові ситуації відбуваються досить часто, а їх наслідки набувають великих масштабів, тому гостро постає питання необхідності формування ефективної системи антикризового управління підприємством. Саме забезпечення антикризової діяльності на постійній основі дасть змогу цілеспрямовано сформулювати ефективну систему управління підприємствами в кризових ситуаціях.

Дослідження теоретичних аспектів антикризового управління на підприємстві показало наявність значної кількості трактувань та

жаву наукову дискусію навколо визначення цього терміну. Як показав аналіз літературних джерел, існує декілька основних підходів. Прибічники першого вважають, що антикризове управління має здійснюватися, коли підприємство вже опинилося в кризовому стані і показники його господарської діяльності значно погіршилися. Так, Д. А. Довгань стверджує, що антикризове управління – це «ефективний менеджмент, який дає можливість вивести підприємство з кризи, сукупність заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства і здатних привести підприємство до фінансового оздоровлення» [1, с. 155]. Г. О. Партин, Н. Є. Селюченко зазначають, що антикризове фінансове управління – це «система управління фінансами, спрямована на виведення підприємства з кризи, в тому числі шляхом проведення санації чи реструктуризації суб'єкта господарювання» [2, с. 236]. Схоже визначення надає антикризовому управлінню І. О. Крюкова [3, с. 91].

Такий підхід розглядає проблему настання кризового стану підприємства вже як факт. Відповідно до цього антикризове управління має на меті подолання негативних наслідків неефективного управління та неправильної оцінки стану бізнес-оточення підприємства, що призвели до глибоких проблем у його діяльності. Проте, з нашої точки зору, також необхідно враховувати діагностичну та прогностну складову даної проблеми.

На думку прибічників другого підходу, доцільніше підтримувати діяльність підприємства у стабільному стані, незважаючи на загрози й ризики. Наприклад, С. А. Бурий, Д. С. Мацеха зазначають, що антикризове управління – це система постійних дій менеджерів, спрямованих на всі елементи організації з метою швидкого і вчасного реагування на можливі зовнішні та внутрішні загрози при ефективному функціонуванні чи розвитку організації [4, с. 21]. Досить послідовно та повно даний підхід розкрито І. О. Бланком. На його думку, під антикризовим управлінням слід розуміти систему принципів і методів розробки і реалізації комплексу спеціальних управлінських рішень, направлених на попередження й подолання фінансових криз підприємства, а також мінімізацію їх негативних фінансових наслідків [5, с. 427]. Тож з цієї точки зору одним із завдань антикризового управління є збереження економічної системи в рівноважному стані, реагуючи належним чином на загрози середовища. За даного підходу сутність антикризового управління бачиться у науковому передбаченні настання кризових подій, їх комплексній оцінці, а також розробці системи заходів щодо недопущення або ліквідації кризи з мінімальними втратами для підприємства.

Третій підхід щодо визначення сутності антикризового управління наголошує на необхідності попередження кризи на підприємстві. Наприклад, Т. В. Калінеску вважає, що антикризове фінансове управління – це система прийомів та методів управління фінансами, спрямована на попередження фінансової кризи та банкрутства підприємства [6, с. 173]. В даній версії маємо акцент тільки на недопущенні кризи, не враховуючи аспект боротьби з існуючою фінансовою кризою на підприємстві.

Стратегічні аспекти управління діяльністю підприємства на перспективу зустрічаються також у дослідженнях І. В. Алексєєва та ін., які зміст антикризового управління трактують з позицій можливості прогнозування й попередження виникнення його неплатоспроможності у відповідності зі стратегічними орієнтирами його фінансового стану та здобуття конкурентних переваг на ринку [7, с. 24].

Узагальнюючи різні підходи, вважаємо, що антикризове управління має поєднувати в собі заходи з попередження виникнення кризи, підтримання підприємства у стабільному стані та, у разі необхідності, виведення підприємства з кризи.

Залежно від стадії розвитку кризи, на нашу думку, доцільно виділити:

- запобіжне антикризове управління, яке здійснюється у процесі зародження кризи та спрямоване на попередження виникнення і розвитку кризових ситуацій;

- коригувальне антикризове управління, яке використовується у процесі розгортання кризи та зорієнтоване на прогнозування розвитку кризової ситуації та розробку антикризових заходів;

- стабілізаційне антикризове управління, яке реалізується в період загострення кризи та спрямоване на зменшення її негативних наслідків.

Таким чином, дослідження показало, що в сучасних умовах немає сталого визначення категорії «антикризове управління». Кожен науковець, який вивчає проблематику запобігання кризових явищ, має власну авторську думку про зміст категорії «антикризове управління». Проте ми дійшли висновку, що антикризове управління має забезпечувати стабільне функціонування підприємства завдяки своєчасному виявленню загроз зовнішнього та внутрішнього середовища та реагуванню на них, а в разі погіршення діяльності підприємства терміново реалізовувати заходи з подолання кризових явищ. У межах антикризового управління необхідно здійснювати аналіз різних сценаріїв розвитку подій та розробляти порядок дій у разі імовірних загострень протиріч всередині підприємства або із зовнішнім середовищем.

Висновок. Проведений у дослідженні аналіз наукових підходів до визначення економічної сутності поняття антикризового управління